

Høringsuttalelse om NRK-plakaten fra Det Norske Akademi for Språk og Litteratur

Det Norske Akademi for Språk og Litteratur antar at en "NRK-plakat" fremdeles kan være velegnet til å forankre statens forventninger og krav til institusjonen. Akademiet mener imidlertid at det vil være en fordel om enkelte punkter i plakaten ble noe bedre presisert, uten at man dermed utilbørlig innskrenker NRKs redaksjonelle uavhengighet. Dette gjelder i hvert fall § 14, punkt d), som Akademiet fremmer et begrunnet endringsforslag til i det følgende.

Plakatens mandat og samfunnsoppdrag er etter vårt syn definert på en tilfredsstillende måte. Hva gjelder grensene for NRKs kommersielle handlingsrom, har ikke Akademiet noen kvalifisert oppfatning, selv om mange medlemmer sikkert kan ha det. I dette høringssvaret fremlegger vi bare synspunkter som har bred støtte i Akademiet.

Det Norske Akademi for Språk og Litteratur har sitt virkefelt og sine oppgaver innenfor språk- og litteraturområdet, og vil gjerne uttale seg om et punkt under **§ 14: NRK skal styrke norsk språk, identitet og kultur.**

Punkt d) lyder slik:

NRKs tilbud skal i hovedsak bestå av norskspråklig innhold. Begge de offisielle målformene skal benyttes. Minst 25 % av innholdet skal være på nynorsk.

Akademiet mener det er et sterkt behov for å presisere dette punktet.

Ingen enkeltinstans i Norge har daglig så stor språklig påvirkningskraft som NRK. Gjennom radio, fjernsyn og nye medier når NRK ut til hele landet. Selv etter at kringkastingsmonopolet ble avskaffet, har NRK en meget høy markedsandel av befolkningens seere og lyttere.

NRK bør etter vår mening være et forbilde for godt språk i tale og skrift, slik dens søsterorganisasjoner over hele Europa er det. Som kringkastingsjef Kaare Fostervoll uttrykte det: "*Kringkastinga har ei språkleg oppgåve som normskapande instans.*"

Det er en selvfølge at alt *skriftlig* materiale som produseres i NRK (teksting/oversettelse av TV-programmer, stoff som legges ut på internett osv) er i pakt med normert bokmål eller nynorsk.

Når det gjelder den muntlige språkbruk, som er den de fleste møter når de benytter NRKs tjenester, har situasjonen endret seg vesentlig i løpet av de siste tiårene. Fra et regime som påla medarbeidere med mikrofontjeneste å bruke standard bokmål eller nynorsk, har NRK gått over til en annen politikk: mulighet for den enkelte medarbeider til å tale slik det passer vedkommende. Begrunnelsen legger vekt på medarbeideren, ikke på lytterne: en redaktør kan gi aksept for at journalisten skal få tale slik det kjennes mest naturlig og identitetsbekreftende for vedkommende. At alle lyttere skal forstå budskapet, legges det tilsynelatende mindre vekt på.

Det høres da også stadig mindre av normert språk blant NRKs medarbeidere, stadig mer av dialekter eller rene idiolekter. Denne utviklingen støttes av de språkreglene som NRK har fastsatt selv. Her skiller NRK seg vesentlig fra andre offentlig finansierte allmennkringkastere

i Europa, som alle har som hovedregel at et nasjonalt standardspråk skal brukes av medarbeiderne.

Det er etter vår mening idag ikke lenger behov for å forsvare dialektbruk i Norge. Det var det kanskje en gang, da dialekter kunne bli nedvurdert og diskriminert. Nå er det allment akseptert at man kan bruke sin dialekt i de aller fleste sammenhenger. Det er langt større behov for å røkte og forsvare det vi er felles om i landet: de nasjonale standardspråkene bokmål og nynorsk. Særlig er dette viktig for nynorskens vedkommende, idet man snart ikke hører talt nynorsk i det offentlige rom, bare dialekter. Nynorsk i ferd med å bli et rent "bokmål": noe man leser, men knapt hører noe sted. For dem som skal skrive nynorsk, især skolelever, er det en stor ulempe at de sjelden eller aldri hører det. Mange av NRKs medarbeidere snakker et blandingspråk med elementer fra bokmål, nynorsk og dialekt.

Under slike forhold blir NRK-plakatens bestemmelse om 25% nynorsk i sendingene utopisk. Skal den oppfylles kan det bare skje ved hjelp av statistisk manipulasjon, der alt unormert språk og alle dialekter blir kamuflert som enten bokmål eller nynorsk, hva de faktisk ikke er.

En revisjon av NRK-plakaten gir god anledning til å snu denne uheldige utvikling. Som lisensfinansiert allmennkringkaster bør noe så viktig som prinsippene for muntlige språkpraksis ikke være overlatt til NRKs interne organer, men være språkpolitisk forankret i generalforsamlingen, altså statsråden. Dette betyr ikke utilbørlig politisk innflytelse over redaksjonelle spørsmål, men at man påser at virksomheten er i pakt med NRKs samfunnsoppdrag: å fremme norsk språk og kultur, og benytte de offisielle målformer.

Sylfest Lomheim, tidligere direktør i Språkrådet, skriver i *Klassekampen* 13/8-2014: *"Atterreis eit levande standardnynorsk, med NRK som sentral aktør! Det er totalt misforstått å tru eller hevda, at det impliserer ei nedvurdering av målføra."*

Vi gjør hans ord til våre - også når det gjelder vår egen målform.

Tidligere var NRK-medarbeidere forpliktet til å bruke enten bokmål eller nynorsk foran mikrofonen i manuskriptbundet tale. Etter at dialektbølgen satte inn, ble dette kravet mer og mer svekket, inntil det nå bare gjelder nyhetsbulletiner og annonsering. Og selv her har NRK bestemt at det kan gjøres unntak for enkeltmedarbeidere etter søknad. Derved har NRK valgt å se bort fra hva stortingskomitéens flertall i sin tid uttrykte i sin innstilling om språksaken: nyhets- og meldingstjeneste skal være på normert bokmål eller nynorsk.

Aviser har et redaksjonsspråk, som oftest bare ett. Akademiet mener at NRKs rikssendinger bør ha to redaksjonsspråk: normert bokmål og normert nynorsk. Om det ble gjennomført, ville det være et viktig bidrag til å styrke norsk språk, identitet og kultur. I pakt med dette fremmer vi følgende forslag til reformulering av NRK-plakatens §14, punkt e):

"NRKs tilbud skal i hovedsak bestå av norskspråklig innhold. Begge de offisielle målformene skal benyttes som redaksjonsspråk i rikssendingene. Minst 25 % av det verbale innholdet skal være på nynorsk. I distriktssendinger kan medarbeidere som behersker en dialekt fra området, benytte denne."

Appendiks:

Tiden er kanskje moden for å revurdere 25 %-regelen. Det sies stadig at den er vedtatt av Stortinget. Det er ikke riktig. Den er aldri blitt votert over i Stortinget. Den stammer fra en "merknad" som et flertall i Kirke- og undervisningskomitéen skrev inn i en melding om språksaken i 1970. Målloven av 1980 sier bare at det i statsorgan skal veksles mellom målformene, slik at det blir en rimelig kvantitativ fordeling mellom dem. Det var i en endring av *forskriftene* for den samme lov at Kirke- og undervisningsdepartementet i 1987 bestemte at "rimelig kvantitativ fordeling" skulle bety at ingen av de to målformene skal være representert med mindre enn 25 %. Nærmere 50 år etter stortingsmeldingen kan vi konstatere at regelen er urealistisk. NRK har aldri vært i nærheten av å oppfylle den. Skal man først ha en slik tallfestet regel, bør man kanskje vurdere om ikke kravet bør ligge noe nærmere nynorskens prosentuelle oppslutning i folket.

PS: I bokmålsversjonen av NRK-plakaten, §14, punkt i) bør det stå "ytringsfrihet", ikke "ytringsfridom", som er en nynorskform som knapt finnes i standard bokmål.

Oslo, 26. august 2014

Nils Heyerdahl
Det Norske Akademi for Språk og Litteratur